

Státní zdravotní
ústav

Kvalita pitné vody v ČR a její zdravotní rizika

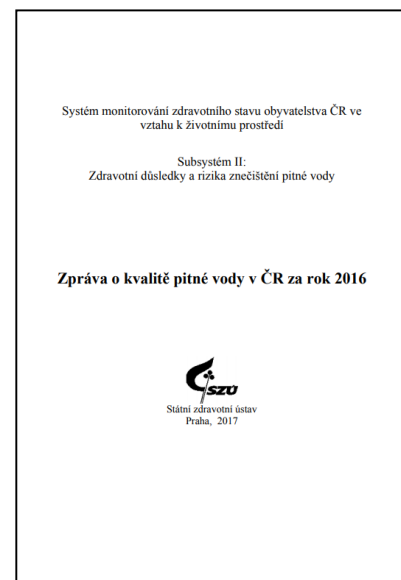
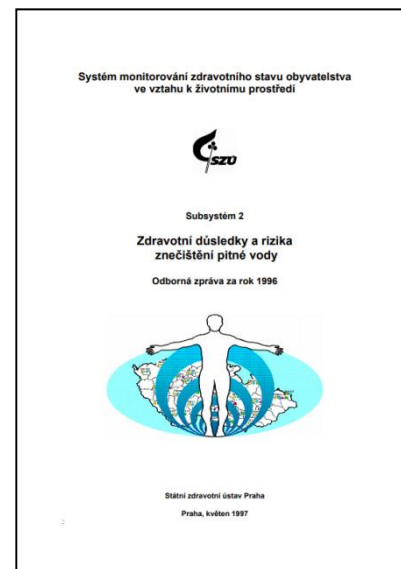
František Kožíšek, Petr Pumann, Hana Jeligová,
seminář „Pitná voda je – a bude?“, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky,
22.6.2018

Zásobování pitnou vodou

- v roce 2017 v ČR zásobováno pitnou vodou z veřejného vodovodu 10,027 mil. obyvatel (94,7 %)
- provozovatelé vodovodů (a jiných forem veřejného zásobování pitnou vodou) musí
 - podle zákona o ochraně veřejného zdraví pravidelně kontrolovat kvalitu vody v daném rozsahu a četnosti
 - všechny výsledky zasílat do centrální elektronické databáze kvality vody Ministerstva zdravotnictví (IS PiVo)
- díky IS PiVo máme od roku 2004 přehled o kvalitě vody v ČR

Zprávy o kvalitě pitné vody

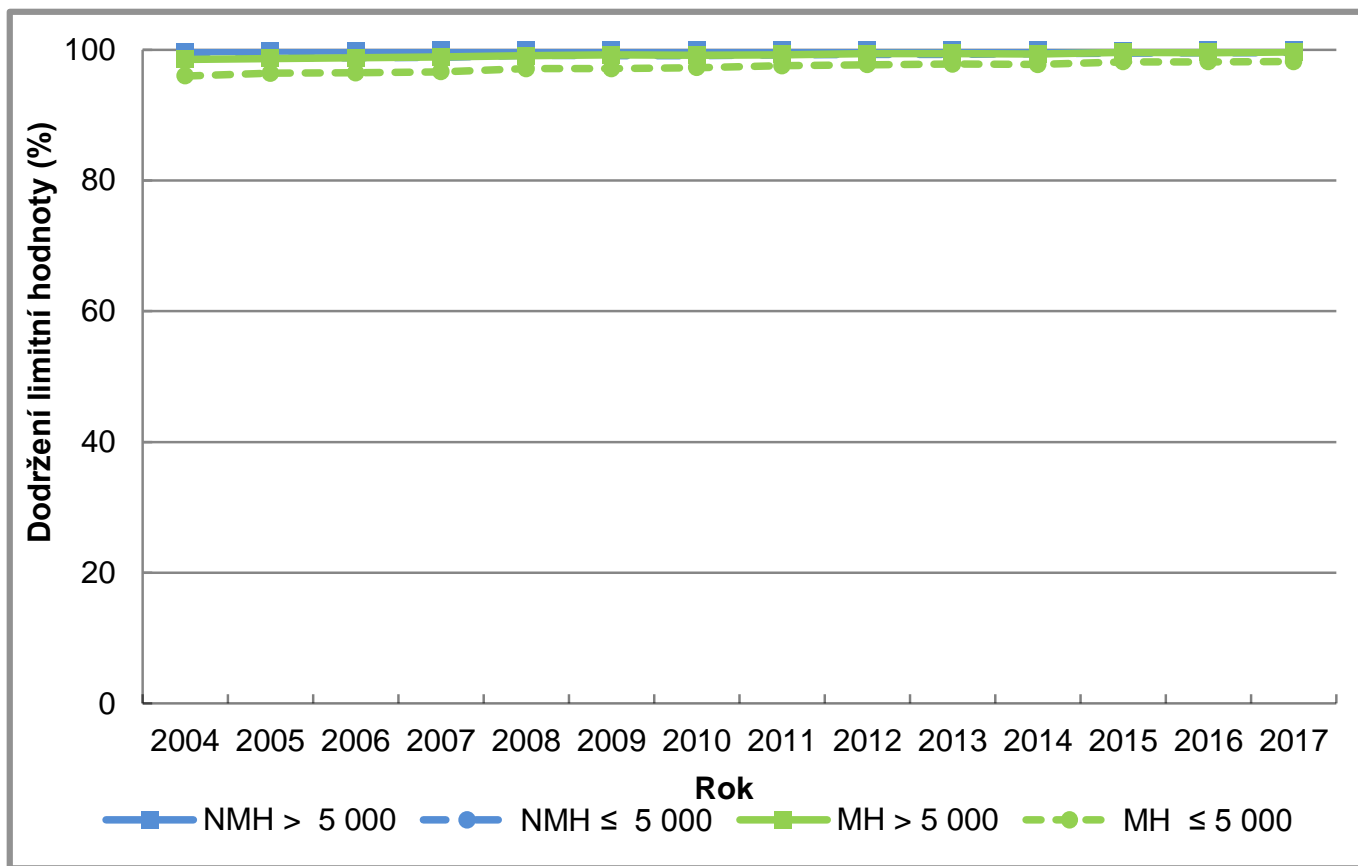
- vydávány každoročně **od roku 1996**
- v období 1996 – 2003 pouze na základě výsledků z 30 – 35 vybraných krajských a okresních měst a některých dalších menších vodovodů v těchto okresech
- od roku 2004 přehled o kvalitě vody za celou ČR
- dostupné na <http://www.szu.cz/tema/zivotni-prostredi/monitoring-pitne-vody>

Ukazatele a jejich limitní hodnoty

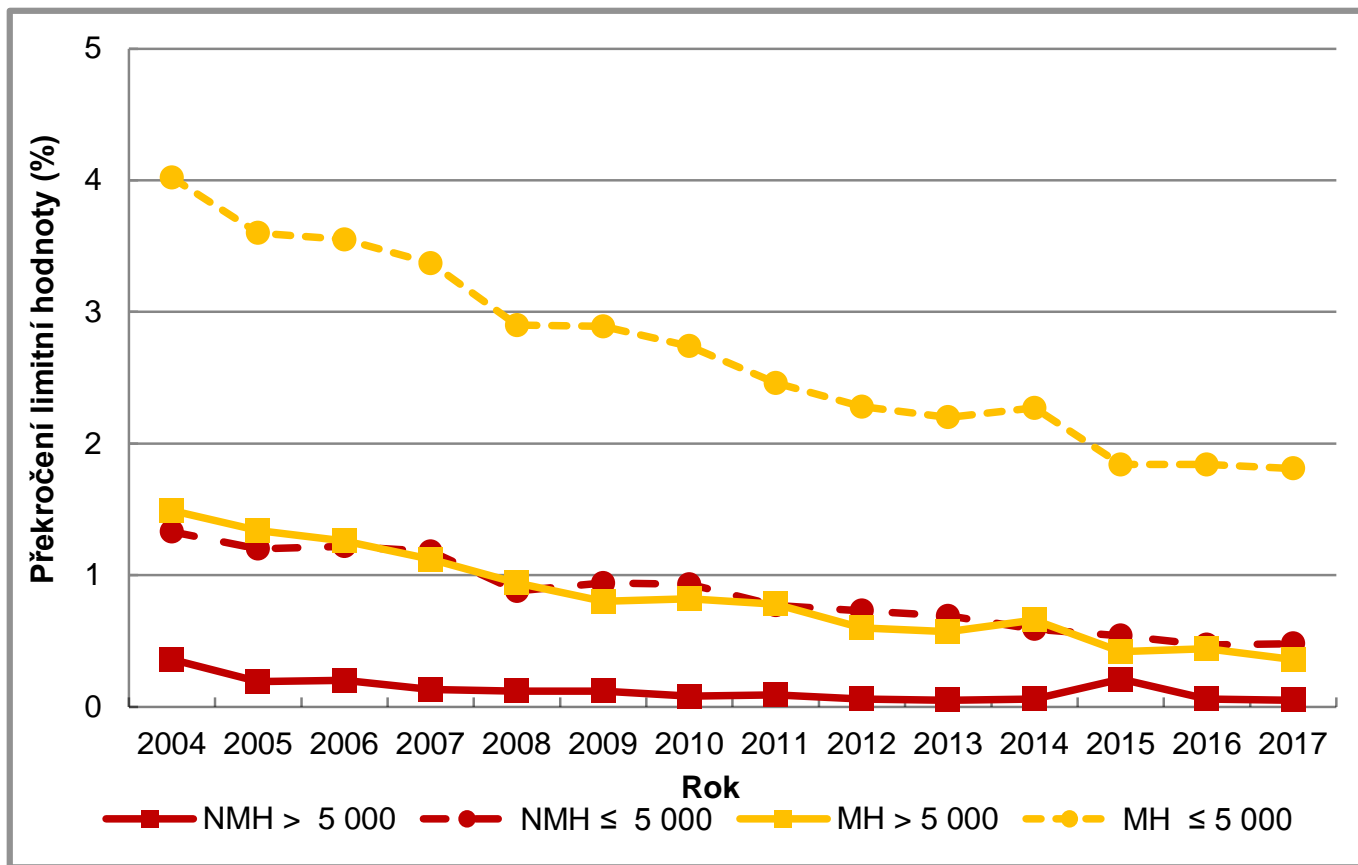
- vyhláška č. 252/2004 Sb.
 - mírně rozšířený seznam směrnice 98/83/ES
 - úplný rozbor – 65 ukazatelů
 - krácený rozbor – 22 ukazatelů
- typy limitních hodnot
 - nejvyšší mezní hodnota (NMH) – u zdravotně závažných ukazatelů
 - mezní hodnota (MH) – u organoleptických ukazatelů, přirozených součástí vody nebo provozních parametrů

Dodržení limitních hodnot u veřejných vodovodů

Bližší pohled na problematická místa

Překročení limitních hodnot u veřejných vodovodů

Mírnější hygienické limity („výjimky“)

- v roce 2017 ve 102 vodovodech (280 tisíc obyvatel) dlouhodobě překračována NMH
- upraveno (dočasným) mírnějším limitem („výjimkou“) stanoveným na základě hodnocení rizik

nejčastější příčiny mírnějšího hygienického limitu v roce 2017

Ukazatel	Počet oblastí	Počet obyvatel
pesticidní látky		
acetochlor ESA	55	254 739
acetochlor OA	7	84 046
desethylatrazin	4	389
alachlor ESA	4	764
hexazinon	3	453
atrazin	3	690
ostatní ukazatele		
dusičnany	35	10 924
uran	9	9 613
nikl	4	2 856

Zákazy u veřejných vodovodů

- v roce 2017 alespoň po část roku zákaz užívání vody jako vody pitné
 - 18 oblastí (4 990 obyvatel) - úplný zákaz
 - ve většině případů nález indikátorů fekálního znečištění
 - 3 oblasti (134 obyvatel) - omezený zákaz (jen pro určité skupiny obyvatel)
- v roce 2016 situace velmi podobná (počet oblastí i dotčených obyvatel), v roce 2015 postiženo mnohem více obyvatel díky epidemii v Praze - Dejvicích

Epidemie v Praze – Dejvicích

- květen 2015
- norovirová infekce
- asi 11 000 případů - největší vodní epidemie co do rozsahu od roku 1959, kdy se epidemie začaly evidovat
- příčiny - souhra faktorů při opravě vodovodního řadu (vniknutí odpadní vody do opravovaného potrubí)

Epidemie z pitné vody

- většinou studny a malé zdroje
- většinou chyba lidského faktoru a podcenění situace
- v roce 2017 byly hygienickými stanicemi evidovány 2 epidemie v rekreačních zařízeních a jedno v lázeňském zařízení, SZÚ ví o další malé epidemii z veřejného vodovodu

období	počet epidemií	počet nemocných
1996 – 2000	15	1 072
2001 – 2005	11	399
2006 – 2010	16	524
2011 – 2015	24	cca 12 000

Problémové chemické ukazatele

Vedlejší produkty dezinfekce

- široká skupina toxických látek, které vznikají při dezinfekci pomocí chloru či jiného chemického oxidantu
- sledují se 4 nejvíce zastoupené látky (trihalogenmetany)
- často látky s tzv. bezprahovým typem účinku, (tj. neexistuje žádná bezpečná dávka jejich příjmu)
- limit 100 µg/l – společenská (politická) dohoda o přijatelné míře rizika
- meta-analýza epidemiologických studií – již 15 µg/l prokazatelně škodlivé
- v roce 2017 – 16 % nálezů THM >15 µg/l, jen 2 nálezy >100 µg/l

Vedlejší produkty dezinfekce (2)

- Rakousko, Švýcarsko, Nizozemí či Německo – většina pitné vody distribuována bez zbytkového chloru či jiného oxidantu
- zájem českých výrobců vody zatím nízký
- první takové vodovody již existují a produkují bezpečnou vodu po stránce mikrobiální i chemické (největší – Mladá Boleslav)
- řada provozovatelů dezinfikuje vodu zbytečně či nadbytečně
- mnoho provozovatelů sice dezinfikuje, ale ne dostatečně vzhledem k mikrobiologické kvalitě surové vody

Pesticidní látky (PL) a jejich metabolity

- dříve bezproblémový ukazatel
 - důsledek sledování úzkého a neaktuálního spektra látek
- tlak hygienické služby na cílenější monitoring spolu se zlepšením analytických metod
 - častější nálezy, včetně překračování limitních hodnot
- v roce 2017 – nejčastější příčina stanovení mírnějšího hygienického limitu

počty analýz PL v pitných vodách 2006 – 2017 (IS PiVo)

rok	počet analytů	počet analýz
2006	70	41 809
2008	72	49 758
2010	79	53 341
2012	114	58 861
2014	180	74 072
2015	183	95 499
2016	195	154 218
2017	194	201 825

Pesticidní látky a jejich metabolity (2)

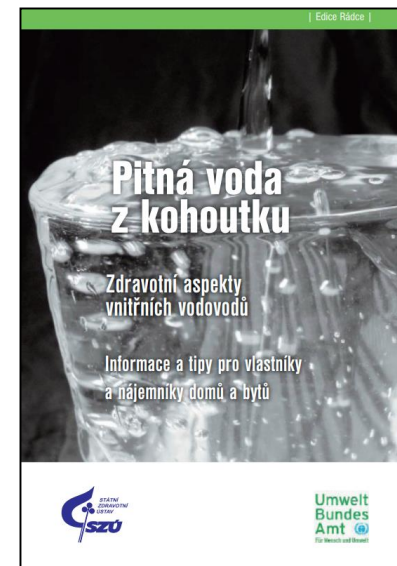
- SZÚ realizoval v letech 2016 – 2017 cílené šetření vybraného širšího spektra 21 PL v pitné vodě v ČR
- cca 75 % vodovodů byla kontaminována PL, byť v podlimitním množství
- počet nalezených PL v jednotlivých vodovodech kolísal od 0 do 11 – nízká limitní hodnota pro PL (0,1 µg/l – na základě předběžné opatrnosti) má své opodstatnění – neumíme hodnotit zdravotní riziko směsí
- prokázána geografická i časová souvislost výskytu některých PL v závislosti na charakteru pěstovaných plodin

Dusičnany

- především kojenecká methemoglobinemie
- v posledních desetiletích prakticky nejsou zaznamenávány otravy dusičnany z pitné vody
 - díky osvětě těhotných žen a matek malých dětí
 - díky systému výjimek, který vede k informovanosti obyvatel a vyloučení ohrožených osob ze spotřeby takové vody

Olovo

- bezprahový účinek
- negativně působí na vyvíjející se nervový systém dětí (i v prenatálním období)
- dodávaná voda obsahuje olovo v zanedbatelném množství
- riziko představují **staré olovené rozvody v domě** – obsah olova může být nebezpečně zvýšen
- počet takových domů v ČR – ??? (odhadem jednotky %)

Nesledované látky

- SZÚ se domnívá, že tyto nesledované látky nepředstavují významné zdravotní riziko, např. při porovnání s vedlejšími produkty dezinfekce
- příklad – stopy léčiv v pitné vodě
 - v letech 2009 - 2011 monitoring několika vybraných léčiv v pitných vodách ČR - v pitné vodě sice vyskytovaly, ale ve stopových koncentracích (jednotky až desítky ng/l)
 - pro konzumenty nepředstavují žádné zdravotní riziko – člověk by musel pít vodu s 20 ng/l ibuprofenu 26 000 let, aby dostal dávku odpovídající jedné tabletě (400 mg)

Hlavní příčiny současných (či budoucích) problémů

Hlavní příčiny současných (či budoucích) problémů

- velký počet malých vodovodů a neprofesionálních provozovatelů
- zastaralý a v praxi málo funkční systém ochrany zdrojů surové vody
- neexistující kodifikace správné provozní praxe při výstavbě a provozu vodovodů, ani její povinné používání
- nedostatečné odborné zázemí vodárenství, nemožnost nezávislé odborné konzultace navrhovaných komerčních řešení (žádný na vodárenství specializovaný výzkumný ústav)
- nedostatek nezávislé kontroly obnovy vodárenské infrastruktury
- oddělování vlastníka infrastruktury od jejího provozování –
vlastník přestává vidět problémy v praxi a naléhavost jejich řešení

Řešení problémů?

- nebude rychlé ani snadné
- impuls k řešení některých uvedených problémů by mohlo přinést povinné zpracování posouzení rizik
- posouzení rizik (riziková analýza vodárenských systémů)
 - součástí novelizované legislativy
 - přechod od kontroly produktu (pitné vody na kohoutku spotřebitele) ke kontrole procesu (od zdroje, přes úpravu a distribuci po koutek spotřebitele)
 - zohlednění specifik jednotlivých systémů

Závěry

Závěry

- kvalita v naprosté většině případů vyhovuje hygienickým požadavkům
- problémy v některých (obvykle menších) zásobovaných oblastech – zákazy, výjimky (dočasné mírnější limity) a epidemie
- problematické ukazatele – vedlejší produkty dezinfekce, pesticidní látky a jejich metabolity, dusičnany, olovo
- riziková analýza vodárenských systémů (posouzení rizik) – impulz k řešení alespoň některých problémů

**Děkujeme za
pozornost**

